

**Sola
kommune**

**Ansvar for
hverandre**

RUSMIDDELPOLITISK HANDLINGSPLAN 2012-2015

I.0 HVORFOR EN RUSMIDDELPOLITISK HANDLINGSPLAN?

Side 4-7

- I.1 Innledning
- I.2 Relevant lovgivning
- I.3 Kommunens arbeid med planen
- I.4 Spørreundersøkelser
 - I.4.1 Ungdomsundersøkelsen
 - I.4.2 BrukerPlan
- I.5 Sammendrag

2.0 BESKRIVELSE OG VURDERING AV RUSMIDDELSITUASJONEN

Side 8-24

- 2.1 Rusmiddelsituasjonen i Norge
 - 2.1.1 Alkohol
 - 2.1.2 Narkotika(og andre rusmidler)
- 2.2 Rusmiddelsituasjonen i Sola kommune
 - 2.2.1 Kommunale salgs og skjenkebevillinger
 - 2.2.2 Kontroll med salgs og skjenkebevillingene
 - 2.2.3 Vinmonopolet i Sola
 - 2.2.4 Bruk av illegale rusmidler og tall fra lokal kriminalstatistikk
 - 2.2.5 Tall fra Ungdomsundersøkelsen – UngData
 - 2.2.6 Tall fra BrukerPlan
 - 2.2.7 Rusmidler og svangerskap
 - 2.2.8 Interkommunalt samarbeid
 - 2.2.9 utfordringer i ny planperiode

3.0 RUSMIDDELPOLITISKE MÅL OG STRATEGIER

Side 24-25

- 3.1 Nasjonale mål og strategier
 - 3.1.1 Alkoholoven
- 3.2 Kommunale mål og strategier

4.0 FOREBYGGENDE OG HELSEFREMMENDE TILTAK

Side 26-27

- 4.1.1 Rusforebyggende tiltak
- 4.2 Allmennforebyggende tiltak
 - 4.2.1 Alkoholpolitiske retningslinjer 2012-2016
 - 4.2.2 Folkehelsearbeidet

5.0 OPPFØLGING OG REHABILITERINGSTILTAK OVERFOR RUSMIDDELHENGIGE

Side 28-31

- 5.1 Boliger for vanskeligstilte
- 5.2 Treningsbolig
- 5.3 F-15 (Fredtunveien 15)
- 5.4 Arbeidstrening / dagstilbud
- 5.5 LAR- Utdeling av medisiner
- 5.6 K-46
- 5.7 Funkishuset
- 5.8 Crux
- 5.9 Tannbehandling
- 5.10 Individuell plan

6.0 GJENNOMFØRING OG OPPFØLGING AV DEN RUSMIDDELPOLITISKE HANDLINGSPLANEN

Side 31

I.0 HVORFOR EN RUSMIDDELPOLITISK HANDLINGSPLAN ?

I.1 Innledning

I kommuneplan 2011-2022 har kommunen en visjon:

ANSVAR FOR HVERANDRE

Barn i lek på dragefestival i Sola

For å følge opp denne visjonen har kommunen vedtatt fem satsningsområder i kommuneplanen

- Livskvalitet og velferd
- Oppvekstvilkår
- Kultur og fritid
- Organisasjon
- Samfunn, plan og regulering

I en rusmiddelpolitisk plan for perioden 2012 - 2015 vil en forsøke å videreføre og få på plass nye viktige tiltak ,fra forebygging av rusbruk blant ungdom, allmennforebyggende tiltak, lavterskeltilbud for rusavhengige og tiltak for gravide rusbrukere.

I.2 Relevant lovgivning

Alle norske kommuner er pålagt å ha en alkoholpolitisk handlingsplan(jf. Alkohollovens § 1-7d). Videre er det en sterk oppfordring fra sentrale myndigheters side at kommunene lager integrerte rusmiddelpolitiske handlingsplaner.

Sola kommune har frem til 2012, valgt å lage to separate planer:

- *Rusforebyggende plan 2009-2012*
- *Alkoholpolitiske retningslinjer for bevillingsperioden 2008-2012.*

Den første rusforebyggende planen (2004-2006) ble vedtatt i kommunestyret i november 2004. Forut for denne planen hadde kommunen en Rusvernplan. Den rusforebyggende planen ble rullert i 2007, og ny plan for perioden 2009 - 2012 ble vedtatt i desember 2008.

De gjeldende alkoholpolitiske retningslinjene for perioden 2008-2012 ble vedtatt i kommunestyret i april 2008.

Kommunen er pålagt å løse en rekke oppgaver på rusfeltet. For dette arbeidet gjelder i hovedsak følgende lover:

- Lov om omsetning av alkoholholdig drikk.
- Lov om kommunale helse -og omsorgstjenester m.m
- Lov om sosiale tjenester i NAV
- Lov om barneverntjenester.
- Lov om vern mot smittsomme sykdommer.
- Lov om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern.
- Ny folkehelselov

Gode løsninger på problemer knyttet til alkohol, narkotika og andre rusmidler forutsetter tverrfaglig og tverretattlig samarbeid . Sola kommune ønsker at denne nye rusmiddelpolitiske planen skal bidra til helhetlig og samordnet innsats på rusfeltet. Dette innebærer innsats fra kommunale tjenester innenfor tjenesteområdene levekår, samfunnsutvikling , kultur og fritid , oppvekst og SLT (samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak), samt samarbeid med frivillige organisasjoner.

I.3 Kommunens arbeid med planen

Planarbeidet har vært organisert gjennom en tverrfaglig prosjektgruppe oppnevnt av rådmannen. Det vises til vedlegg I.

I.4 Spørreundersøkelser

I.4.1 Ungdomsundersøkelsen / Ungdata

I 2010 ble det gjennomført en ungdomsundersøkelse i regi av SLT sammen med 15 andre kommuner i Rogaland. Undersøkelsen var en spørreundersøkelse for å kartlegge ungdoms opplevelse av hjem og fritid, skole, rus, atferd og regelbrudd og psykisk helse. Deler av undersøkelsen er presentert på side 12-14

1.4.2. BrukerPlan

I oktober 2011 gjennomførte Sola kommune sin første brukerplan kartlegging av rusmiddelsituasjonen i kommunen. Dette er et nytt kartleggingsverktøy som er utviklet av Regionalt Kompetansesenter for rusmiddelforskning i Helse Vest (KorFor)

Formålet med kartleggingen var å undersøke situasjonen i Sola og samtidig gjøre sammenligninger med andre kommuner i regionen. Verktøyet gir mulighet til å sammenligne ulike kartlegginger i Sola fra år til år. På denne måten kan en se om tiltakene som settes inn når frem til brukergruppene.

Tall og kommentarer til kartleggingen finner en på side 22-23 i denne planen.

1.5 Sammendrag

Antallet salgs og skjenkebevillinger er pr. 01.01.2012 ,30. Dette er økning på en bevilling (skjenkebevilling) fra 2010.

Det har ikke vært noen brudd på salgs- og skjenkebevillingene i 2010 /2011

Antallet kontroller som er gjennomført er i henhold til de krav som er gitt i Alkoholoven.

Det er etablert et godt samarbeid mellom kontrollør, bevillingshaver og bevillingsmyndighet. Spesielt er det gitt positive tilbakemeldinger på møtene ordfører har hatt med bevillingshaverne.

Fra 2009 til 2010 var det en reduksjon i salget av øl fra salgsstedene med ca. 4 %. Dette på tross av en økning i antallet salgssteder fra 12 til 13 (salgstall for 2011 vil først foreligge i mai 2012)

Omsetningen fra skjenkestedene i samme periode, viser en økning for øl med 8% , vin med 12% og brennevin med 13 % Antallet skjenkesteder har økt fra 13 til 16 i perioden.

Sola har sammen med 13 andre kommuner i Rogaland gjennomført en kartlegging av omfanget av rusmiddelmisbruket i kommunen. Dette er gjort ved bruk av kartleggingsverktøyet BrukerPlan .

De som skal kartlegges er de innbyggerne som av en eller flere kommunale instanser vurderes å ha et rusmiddelmisbruk.

Rusmiddelmisbruk blir i denne sammenhengen definert som bruk av rusmidler som er til skade for personens funksjonsnivå og relasjoner til andre.

Noen av resultatene fra kartleggingen vises på side 22-23

Ungdomsundersøkelsen i Sola 2010 ble gjennomført som en del av Ungdata, et samarbeidsprosjekt mellom kompetansesentre for rus, kommuneforlaget og NOVA (Norsk Institutt for Oppvekst og Aldring).

Undersøkelsen hadde til hensikt å gi et bilde av elevenes fritidsaktiviteter, opplevelse av skolen, og sist men ikke minst deres holdninger og forhold til rusmidler og bruken av dem.

Undersøkelsen ble gjennomført som en spørreundersøkelse der alle elever i 8, 9. og 10. klasse i kommunen ble spurt om å delta.

Resultater fra undersøkelsen gir et bilde av situasjonen i kommunen i 2005 sammenlignet med 2010, og sammenlignet med gjennomsnittet for Rogaland. Resultatene vises på side 12-14

Vinmonopolet etablerte et utsalg i Sola 1.april 2009. Vinmonopolutsalget i Sola har ført til nedgang i salget ved andre utsalg i regionen. (se salgstall side 20)

Sola kommune har søkt om statlige tilskudd til utvikling av nye og videreutvikling av tiltak.

2.0 BESKRIVELSE OG VURDERING AV RUSMIDDELSITUASJONEN

2.1 Rusmiddelsituasjonen i Norge

I dette kapittelet gjøres en vurdering av rusmiddelsituasjonen i Norge og i Sola kommune. Hvordan er bruken av alkohol og narkotika og andre rusmidler på landsbasis og i Sola kommune.

2.1.1 Alkohol

Det er flere aspekter som belyser alkoholforbruket.

- 1. Totalforbruket**
- 2. Hvor mange som drikker**
- 3. Drickemønstrene.**
- 4. Debutalder for bruk av alkohol**
- 5. Forbruk av alkohol hos ungdom**
- 6. Negative konsekvenser av alkoholbruk**

I. Totalforbruket *

Alkoholforbruket i Norge har vist en jevn økning fra 1994. I 1993 var totalforbruket omregnet til antall liter ren alkohol 4,55 liter per innbygger over 15 år. I 2008 var den på 6,69 liter.

***Med totalomsetning menes omsetning i liter ren alkohol av brennevin, vin, øl og rusbrus per innbygger over 15 år. Tallene bygger på de månedlige avgiftsoppgavene som hver enkelt registrerte avgiftspliktige leverer til Toll- og avgiftsdirektoratet, og registrert kontant import. Tallene omfatter ikke hjemmeproduisert alkohol, smuglervarer eller turistimport (www.ssb.no).**

Fakta: Hva er ren alkohol ?

Det er antall vareliter alkoholholdig drikk regnet om til ren alkohol.

1 liter ren alkohol = ca. 72 boksøl eller ca. 3,6 helfl. brennevin

Tabell I Vare	Øl	Vin	Brennevin	Fruktdrikk m.alkohol	Totalt
1980	2,77	0,75	2,46	-	5,98
1985	2,63	0,82	1,77	-	5,22
1990	2,81	0,95	1,24	-	4,99
1995	2,75	1,04	1,00	-	4,79
2000	2,93	1,62	1,05	0,07	5,66
2001	2,82	1,60	1,00	0,07	5,49
2002	2,89	1,81	1,12	0,07	5,89
2003	2,76	1,84	1,22	0,22	6,03
2004	2,96	1,90	1,25	0,11	6,22
2005	2,98	2,00	1,28	0,11	6,37
2006	3,01	2,06	1,30	0,11	6,46
2007	3,02	2,11	1,35	0,12	6,60
2008	3,06	2,23	1,33	0,13	6,69
2009	2,96	2,28	1,31	0,13	6,68
2010	2,94	2,32	1,26	0,14	6,66

Tabell I: Årlig omsetning av alkohol i Norge fordelt på alkoholsorter. Liter ren alkohol per innbygger 15 år og over .Kilde SSB.

Tabell I viser den årvisse økningen i totalomsetning fra 1980 og fram til og med 2010. Av tabellen framgår det at øl er den mest populære alkoholsorten, og at konsumet av øl har vært relativt konstant men med jevn stigning i hele perioden og med et rekordhøyt tall i 2008. Deretter har det gått noe ned. Vinforbruket er fordoblet de siste ti årene, mens brennevinsforbruket viser en liten nedgang.

I tillegg til det registrerte forbruket fins det et uregistrert forbruk som omfatter både lovlig og ulovlig alkohol. Siden tidlig på 1980-tallet har det vært en økning i forbruket av disse to kategoriene (Horverak og Bye 2007), og det utgjør til sammen 1,5–2 liter ren alkohol per innbygger. Dette kommer på toppen av det registrerte forbruket i tabell 1. Størstedelen av den uregistrerte alkoholen stammer fra lovlig taxfree handel, grensehandel og hjemmelegging av vin. Det antatte ulovlige forbruket av smuglervarer og hjemmebrent utgjør mindre enn 10 prosent

2. Hvor mange som drikker

Antall storforbrukere og forekomsten av alkoholrelaterte skader er i stor grad knyttet til gjennomsnittlig alkoholkonsum per person i den voksne befolkningen. Det betyr at desto høyere gjennomsnittlig forbruk i hele befolkningen, desto større omfang av skader og desto flere storforbrukere. Videre påvirkes skadeomfanget av hvor stor andel av befolkningen som drikker, og på hvilken måte det drikkes (Helse- og omsorgsdepartementet 2006).

Dette gjør at de negative konsekvensene som følge av alkoholbruk – som både oppleves på individuelt nivå og på samfunnsnivå – ikke er en privatsak. Hva vi alle drikker i gjennomsnitt, har med andre ord noe å si for skadenivået og for hvor mange av oss som får et for stort alkoholkonsum. Dette betyr at det sentrale målet når det gjelder forebygging må være å redusere det totale forbruket av alkohol

3. Utviklingen i drikkemønstrene

Veksten i alkoholkonsumet i de senere årene skyldes først og fremst en kraftig økning i vinforbruket. Økningen i omsetningen av vin knyttes gjerne til et mer "kontinentalt" drikkemønster, der man drikker ofte og lite om gangen. Disse "kontinentale" vanene har imidlertid ikke erstattet det nordiske drikkemønsteret preget av kraftig beruselse, men kommer i tillegg.

4. Debutalder i Norge for bruk av alkohol

Utviklingen over tid i debutalderen for de ulikealkoholdholdige drikkene vises i tabell 2.

Hovedinntrykket er at debutalderen har vært stabil over flere tiår, men med noen svingninger. Gjennomsnittsalderen for første gangs bruk av øl, vin og brennevin økte fram mot slutten av 1990-tallet for deretter å synke noe, men økte på nytt mot 2008.

Tabell 2.

År	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Øl	14,5	14,4	14,6	14,7	14,9	15,0
Vin	15,1	15,0	15,3	15,2	15,5	15,6
Brennevin	15,0	15,0	15,2	15,2	15,1	15,5

Debutalder i Norge for bruk av alkohol fordelt på øl, vin og brennevin

5. Forbruk blant ungdom – 15-20 år.

På starten av 1970-tallet var det gjennomsnittlige alkoholforbruket for gutter i alderen 15-20 år på nærmere 3,5 liter, mens det for resten av 1970-tallet lå på over 4 liter. En stadig økning fram til 1986 ble så etterfulgt av en synkende tendens i en 10-årsperiode. 1998 representerte en kraftig økning i guttenes alkoholforbruk, til over 5,5 liter ren alkohol årlig. 2001 og 2003 var nye topper, 2003 med gjennomsnittelig forbruk av ren alkohol på over 7 liter. Etter det har det variert noe, i 2008 lå gjennomsnittlig alkoholforbruk for gutter i 15-20 års- alderen på litt under 5 liter

På starten av 1970-tallet drakk jenter i alderen 15-20 år i gjennomsnitt litt over 1 liter ren alkohol i året. Det var så et relativt stabilt konsum fra slutten av 1970-tallet til midten av 1990-tallet, på litt over 2 liter. Fra 1996 fikk vi en ny økende tendens, og i 1998 var det gjennomsnittlige alkoholforbruket blant jenter i alderen 15-20 år på litt over 3,5 liter ren alkohol. Økningen fortsatte inn i det nye årtusenet, med et foreløpig topp år i 2005 på hele 4,5 liter ren alkohol per jente. De siste tallene som er tilgjengelig (2008) viser en nedgang for både gutter og jenter.

Tabell 3

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Gutter	5,99	6,64	5,28	7,12	5,96	5,34	2,96	5,73	4,67
Jenter	3,88	4,02	3,69	4,36	4,26	4,49	3,92	4,10	3,91
Alle	4,80	5,18	4,36	5,55	4,97	4,84	4,38	4,83	4,23

Beregnet gjennomsnittlig årlig alkoholforbruk målt i liter ren alkohol for ungdom i Norge i alderen 15-20 år, fordelt på kjønn og alder. Kilde: Sirius-RusStat

Merk: Når det gjelder tall i tabell 2 og 3, har det ikke vært mulig å få tak i tall for 2009 og 2010. Dette fordi undersøkelsene som var grunnlag for tallene ikke lenger gjennomføres

6. Negative konsekvenser av alkoholbruk

Skadene som følge av alkoholbruk på individnivå kan deles i to:

- Akutte skader (for eksempel ulykker og vold)
- Skader som oppstår etter lang tids bruk av alkohol (for eksempel leversykdom, økt sykkelighet og dødelighet).

Det tradisjonelle norske drikkemønsteret gir høy forekomst av akutte og alvorlige alkoholskader. Det er registrert en økning i antallet personer som blir behandlet for alkoholforgiftning ved norske sykehus. De mer langsiktige skadene er også økende, i og med at det er registrert en økning i antallet pasienter som er innlagt med alkoholisk leversykdom (St.prp. nr. 1 2007–2008).

I tillegg til disse mer fysiske skadene kan alkoholbruk også ha negative sosiale følger – både for misbrukeren selv og hans eller hennes pårørende. Barn er en spesielt sårbar og utsatt gruppe, og kan rammes som følge av langvarig rusrelatert vold eller omsorgssvikt eller annen uheldig eksponering for voksnes alkoholbruk.

Når det gjelder negative konsekvenser på samfunnsnivå, viser en beregning som er gjennomført ved Rokkan-senteret i Bergen at alkoholmisbruk koster det norske samfunnet om lag 18 milliarder kroner i året (www.actis.no). Undersøkelsen beregner arbeidslivets årlige kostnader knyttet til de ansattes misbruk til 11–12 milliarder kroner. Av dette utgjør ca. 8 milliarder redusert effektivitet og ca. 2 milliarder alkoholrelatert sykefravær (www.shdir.no).

En annen undersøkelse om alkohol og arbeidsliv, utført av forskningsinstituttet IRIS i Stavanger, viser at 33 prosent av kortidsfraværet og 15 prosent av langtidsfraværet er relatert til alkohol. Sannsynligheten for å bli borte fra jobben neste dagen fordobles ved forbruk av alkohol, og det vanligste er én dags fravær (www.absentia.no).

2.1.2 Narkotika og andre rusmidler

I løpet av ungdomstiden vil de fleste ungdommer møte rusmidler, legale og illegale .

Undersøkelser viser at ungdom vanligvis starter med øl, og blir senere kjent med vin og brennevin. Forskning viser en klar sammenheng mellom bruk av hasj og bruk av alkohol. Ungdom som eksperimenterer med hasj, har ofte startet med alkohol. Hasje brukes ikke som erstatning for alkohol, men i tillegg til. Bruk av hasj kan igjen føre til videre eksperimentering med stoffer som amfetamin, ecstasy og heroin.

Alkohol ---- Sigaretter ---- Hasj---- Amfetamin ---- Ecstasy---- Heroin

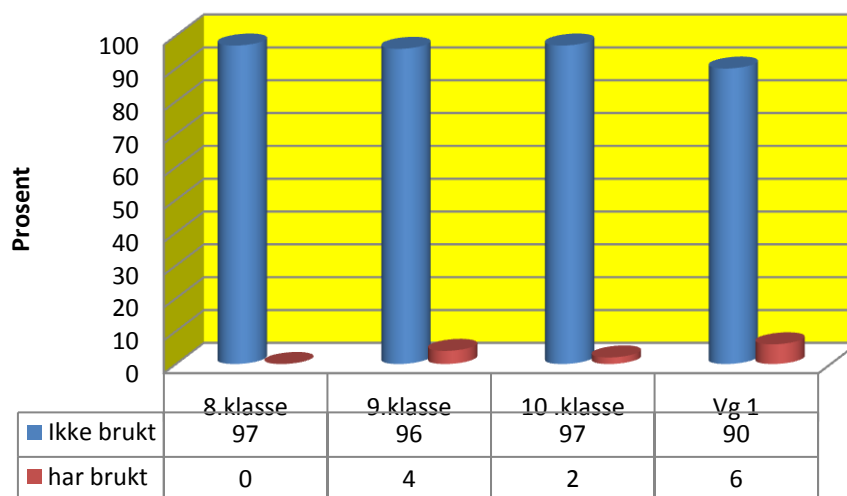
Tidlig rusdebut øker forbruket.

Det er dokumentert en rekke ganger at tidlig debut øker sannsynligheten for senere høyt forbruk. Forskning viser også en klar sammenheng mellom bruk av ulike narkotiske stoffer og bruk av alkohol. Ungdom som eksperimenterer med ulike narkotiske stoffer, har ofte hatt en tidlig debut i forhold til alkohol.

Bruk av narkotiske stoffer.

Cannabis og hasj er det narkotiske stoffet som flest ungdom (15-20 år) oppgir å ha brukt. Bruken av cannabis var stabil i første halvdel av 1990-tallet, for så å ha en økning frem mot tusenårsskifte. Etter dette har en sett en viss nedgang i bruken av disse illegale rusmidlene. Andelen i aldersgruppen 15 - 20 år som oppgir å ha brukt hasj eller marihuana har i de siste par årene vært omkring 11 -13 prosent. Tilsvarende tall omkring år 2000, lå på 18 prosent.

Bruk av hasj eller marihuana

Hasj eller marihuana

For det store flertallet av elevene er bruk av illegale stoffer ikke aktuelt.

10 prosent på vgs mot 3 prosent i 8. klasse har brukt hasj eller marihuana, og 8 prosent på vgs mot 2 prosent i 8. klasse oppgir å ha brukt andre narkotiske stoffer en gang eller mer siste året.

2.2 Rusmiddelsituasjonen i Sola kommune

” Det er viktig med god oversikt”

Ungdomsundersøkelsen i Sola 2010 ble gjennomført som en del av Ungdata, et samarbeidsprosjekt mellom kompetansesentre for rus, kommuneforlaget og NOVA (Norsk Institutt for Oppvekst og Aldring). De ulike aktørene har gått sammen for å samordne utformingen og gjennomføring av kommunale ungdomsundersøkelser i Norge. Alle Ungdata-undersøkelser inneholder to deler: én fastlagt grunnmodul som er felles i alle kommuner, og én del med valgbare tilleggsmoduler som kommuner kan plukke fritt fra. Fordi de samme spørsmålene brukes i flere kommuner, kan man enkelt sammenligne resultatene i en kommune med andre kommuner. I tillegg er det mulig å lage spørsmål som er spesielt tilpasset den enkelte kommune. Ungdata-undersøkelser gir informasjon om et bredt spekter av forhold ved

livene til ungdom lokalt. Denne informasjonen kan igjen være med å legge føringer for kommunepolitikken og påvirke ungdoms oppvekstvilkår.

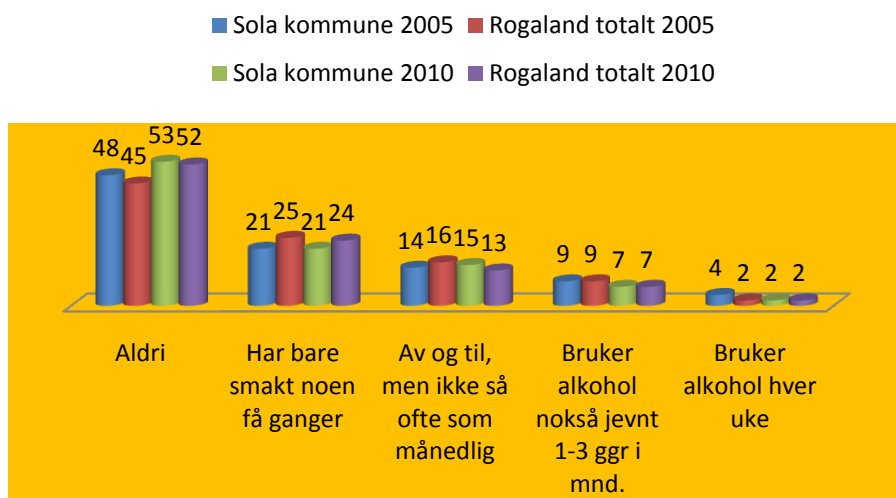
Undersøkelsen var et av tiltakene i Rusforebyggende plan 2009-2012.

Undersøkelsen hadde til hensikt å gi et bilde av elevenes fritidsaktiviteter, opplevelse av skolen, og sist men ikke minst deres holdninger og forhold til rusmidler og bruken av dem.

Undersøkelsen ble gjennomført som en spørreundersøkelse i der alle elever i 8, 9. og 10. klasse i kommunen ble spurt om å delta.

Resultater fra undersøkelsen gir et bilde av situasjonen i kommunen i 2005 sammenlignet med 2010 og sammenlignet med gjennomsnittet for Rogaland.

Hvor ofte bruker du alkohol ?

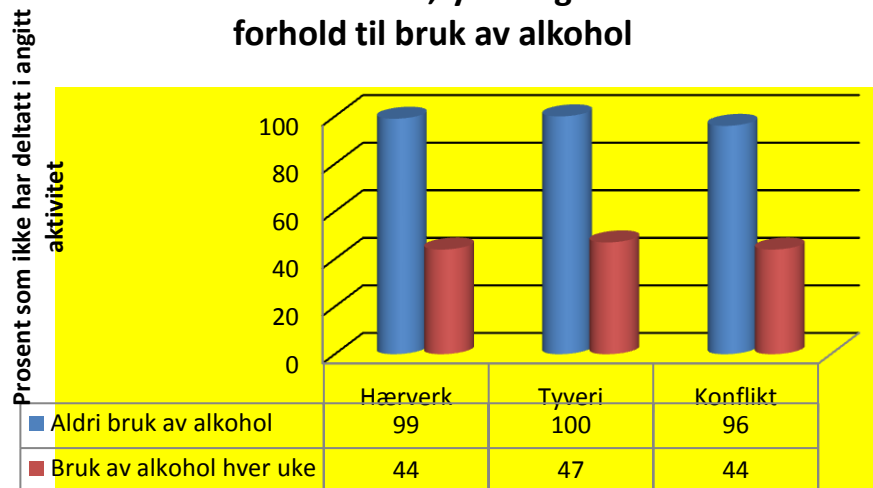
Kommentarer:

Av tabellen ser vi at andelen som krysser av for "aldri" på spørsmålet om bruke av alkohol, er noe høyere i 2010 sammenliknet med 2005. Videre ser vi en halvering av andelen som har krysset av for at de bruker alkohol hver uke, og en nedgang blant de som oppgir å bruke alkohol jevnt 1-3 ganger i mnd.

Rus og normbrytende atferd for ungdomsskoleelever

Normbrudd som rus, hæververk, tyveri i butikk eller annen "problematferd" kan på den ene siden regnes som en del av det å være ungdom, og kan være relativt harmløst og forbigående. Etablerer dette seg til å bli et livsmønster hvor rus, normbrudd eller kriminelle handlinger gjentas med høy hyppighet er dette et signal på at noe er galt. Et av faremomentene ved en livsførsel hvor normbrudd og småkriminelle handlinger blir en større del av hverdagen, er tilslutningene til avvikende miljøer, som igjen forsterker risikoen for en videreutvikling av problematferden. Disse elementene inngår da gjerne i en marginaliseringsprosess som kan få alvorlige følger i voksen alder, med manglende tilknytning til "normalsamfunnets" forskjellige fellesskaper.

Forekomst av hærverk, tyveri og konflikt sett i forhold til bruk av alkohol

Omfang av de som oppgir å være involvert i handlinger som kan beskrives som "hærverk", tyveri og konflikt viser en helt klar sammenheng mellom "bruk av alkohol hver uke" og delaktighet i "hærverk", tyveri og konflikt.

Sammenheng mellom rus og kriminalitet

Det finnes en lang rekke forskningsresultater om mulige årsaker til kriminalitet og rus. Både samfunnsmessige forhold og faktorer knyttet til individet kan være risikofaktorer som er forløpere for en utvikling av kriminell atferd hos den enkelte. Forskning gir oss gode holdepunkter for å trekke frem noen sentrale risikofaktorer som kan føre til at ungdom utvikler en kriminell karriere. Antisosial atferd som inkluderer en tidlig alkoholdebut, stort alkoholkonsum i tidlig alder og bruk av narkotika er et vesentlig faresignal som må oppdages så tidlig som mulig for å forhindre en videre negativ utvikling. Det er påvist at det ofte er en sammenheng mellom rus og kriminalitet. Ungdom som er ruspåvirket av alkohol eller narkotika, vil i større grad utøve vold og begå annen kriminalitet.

SLT, ungdomsteamet og politiet har etablert egne tiltak for ungdom som har utviklet problemer knyttet til rus og kriminalitet. Ungdomskontrakter, påtaleunntatelse med særlige vilkår er et viktig virkemiddel for å hjelpe unge som sliter med rus og kriminalitet. Mange av kontraktene innebærer ruskontroll (urinprøvetaking). Det blir også inngått en del frivillige ruskontrakter med ungdom under 18 år. Ungdomskontrakter og ruskontrakter viser seg å være et virkemiddel som gir gode resultater og bidrar til at mange ungdommer blir rusfri.

Politiet og SLT, ungdomsteamet vurderer det som bekymringsfullt at mange av ungdommene som er tatt for bruk av narkotiske rusmidler er svært unge, hovedsakelig i 14-16 års alderen. Arbeidet med å motivere for endring, kan derfor være en utfordring. Det er derfor til stor hjelp at politiet bruker ressurser på å få avdekket ungdom som bruker narkotiske stoffer.

I noen miljøer er bruk av anabole steroider et akseptert virkemiddel. Vi vet lite om ungdom og doping, men ser at det kan være en sammenheng mellom doping og andre rusmidler, eller doping og annen kriminalitet. Vi ser også at det stadig utvikles og introduseres nye rusmidler på markedet. Dette representerer en ny utfordring for det rus- og kriminalitetsforebyggende arbeidet.

2.2.1. Kommunale salgs og skjenkebevillinger

Mål for Sola kommunes alkoholpolitikk er:

Å begrense skadene ved rusmiddelbruk gjennom aktiv opplysningsvirksomhet og forebyggende arbeid.

Etter søknad til kommunen kan det gis fire ulike typer bevillinger:

- Salgsbevillinger for øl t.o.m. 4.75 volumprosent
- Alminnelig skjenkebevilting for øl, vin og brennevin
- Alminnelig skjenkebevilting for en enkelt anledning
- Ambulerende skjenkebevilting.

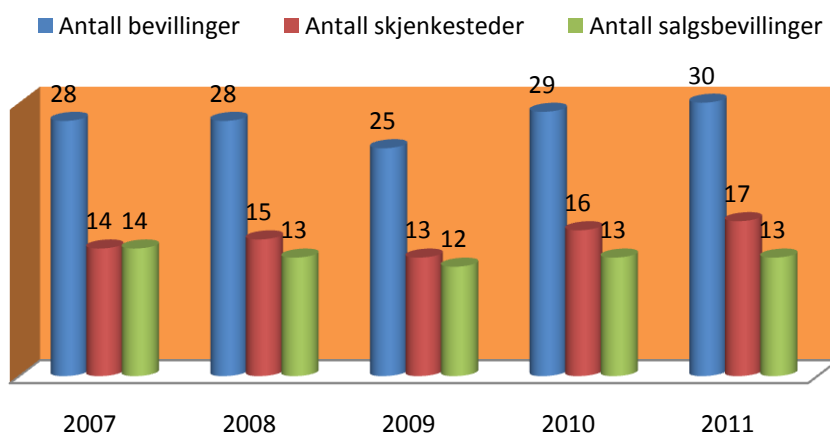
Søknadene på de ulike typer bevillinger vurderes etter vedtatte bevillingspolitiske retningslinjer. Retningslinjene gjelder for en periode på fire år. Sola kommune skal i februar/ mars 2012 vedta nye alkoholpolitiske retningslinjer for perioden 01. 07.2012 – 30.06.2016.

For å sikre at de alkoholpolitiske retningslinjene blir fulgt opp, og for å tilrettelegge for en god dialog med salgs -og skjenkestedene, innkaller ordføreren alle til samarbeidsmøte annen hvert år.

I henhold til alkohollovens § 1-7 skal kommunen innhente en sosialfaglig uttalelse før søknadene kan avgjøres. Disse uttalelsene gjøres i dag av sosialtjenesten i NAV-Sola.

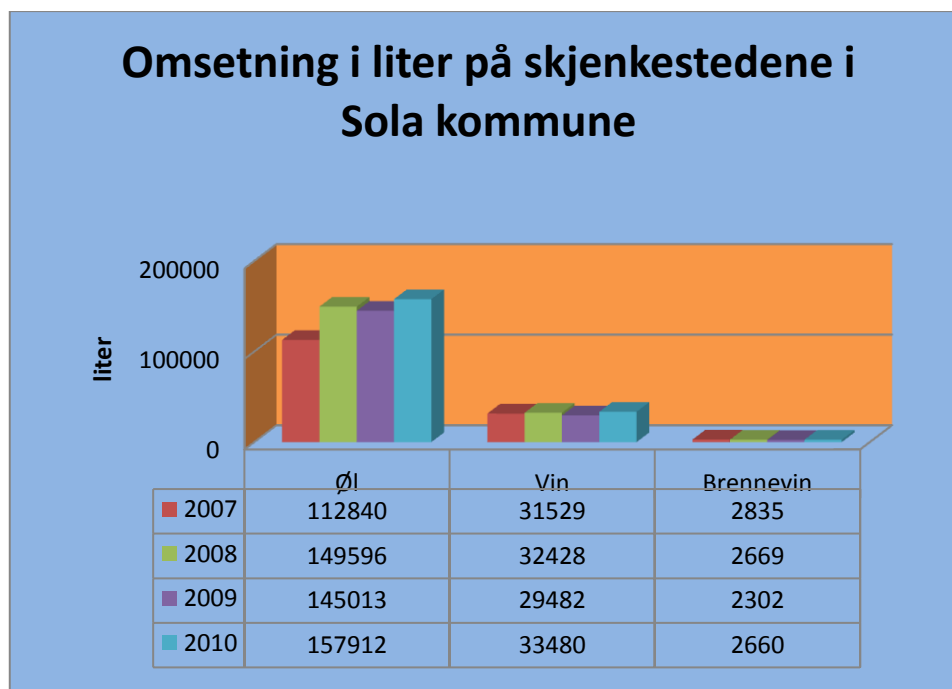
I Sola kommune har utviklingen i forhold til antallet salgs- og skjenkebevillinger vært som følger:

Antall salgs-og skjenkebevillinger 2007-2011

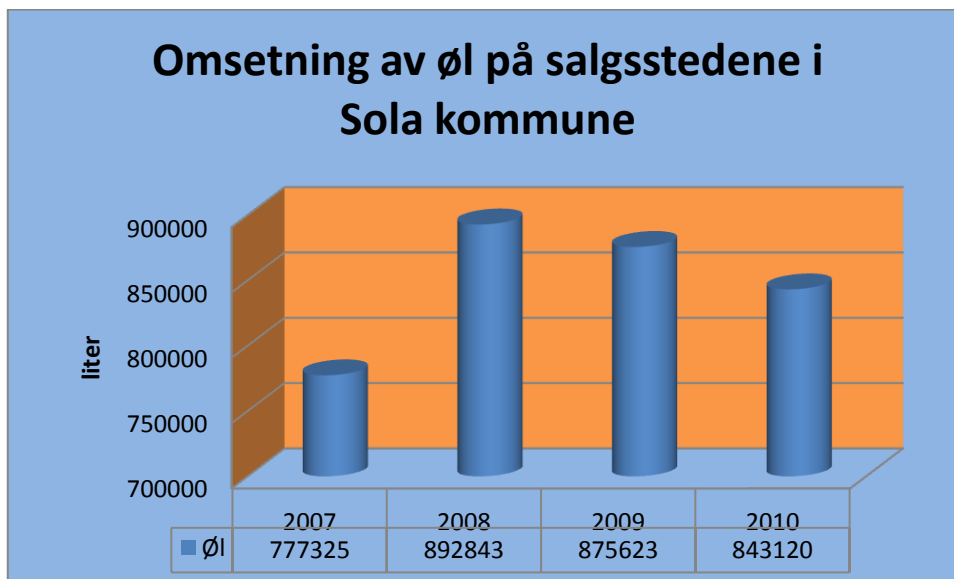
Omsetning i liter på skjenkestedene i Sola kommune

(2011 tall er ikke tilgjengelig)

Omsetning i liter fra salgsstedene i Sola kommune

(2011 tall er ikke tilgjengelig)

2.2.2 Kontroll med salgs – og skjenkebevillinger

***God skjenkekontroll er godt rusforebyggende arbeid
(kilde: Korus Vest Stavanger)***

I henhold til alkoholloven skal alle salgs- og skjenkesteder kontrolleres minst en gang pr. år. Kommunen skal som hovedregel få utført så mange kontroller som behovet tilsier. Det skal som et minstekrav utføres tre ganger så mange kontroller som det er salgs og skjenkesteder.

Sola kommune har valgt Securitas a/s til å utføre disse kontrollene

For å sikre et godt samarbeid med kontrollør, har en faste samarbeids møter tre ganger pr. år.

Oversikt over kontroller og avvik i 2010 og 2011

	2010	Avvik	2011	Avvik
Salgskontroller	39	0	39	0
Skjenkekontroller	51	0	54	0
Kontroll med ambulerende skjenkebevillinger og bevillinger for enkeltanledninger	7	0	9	0
Sum	97	0	102	0

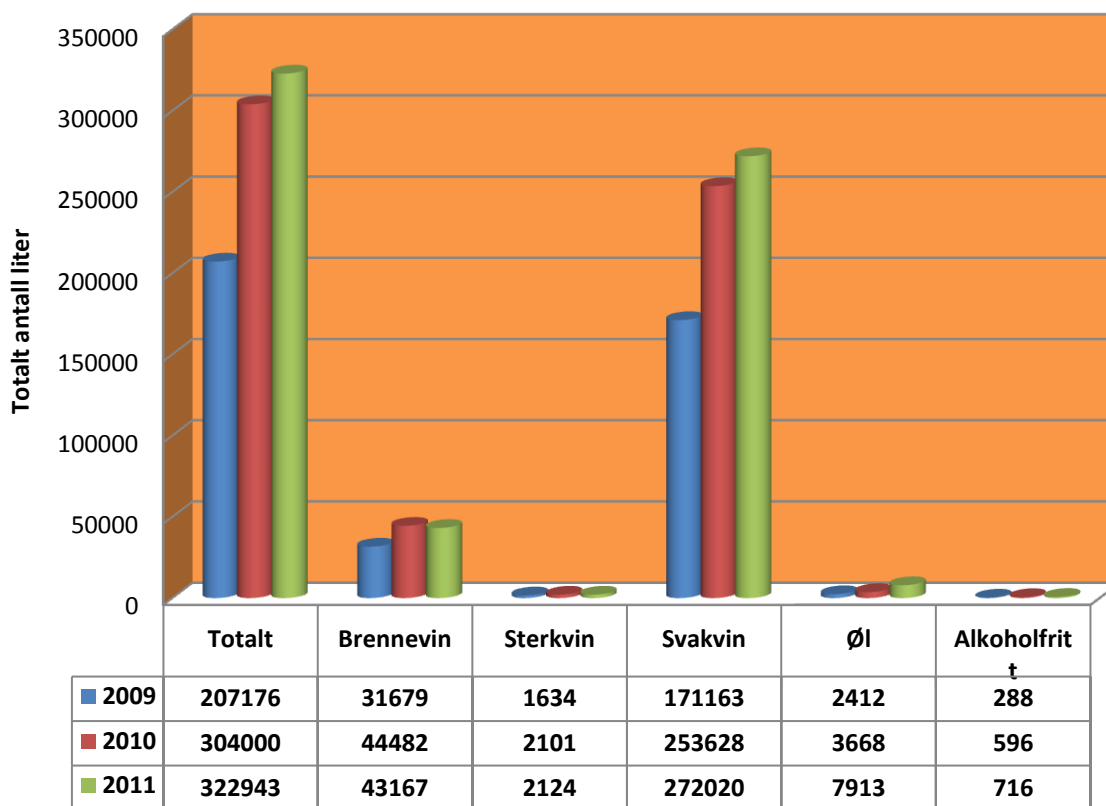
Det har ikke vært noen avvik på salgs og skjenkekontrollene de 2 siste årene. Dette kommer trolig av at en i Sola kommune har fått etablert et godt samarbeid mellom kontrollør, bevillingsinnehavere og bevillingsmyndighet. I tillegg har Sola få av den typen skjenkesteder som erfaringsmessig skaper ordensmessige problemer, slike som diskoteker, nattklubber og puber.

2.2.3 Vinmonopolet i Sola

Sola kommune fikk vinmonopolutsalg i 2009. Utsalget åpnet i lokaler i Sola sentrum 01.04 2009. Salgstallene i Sola har påvirket salget ved andre vinmonopolutsalg i området. Her har en i samme periode registrert en nedgang i salget.

Fra Vinmonopolets årsberetning 2010 finner en følgende salgstall for vinmonopolet i Sola:

Salgstall fra vinmonopolet i Sola

Salgstallene for 2011 viser en volumøkning på ca. 5,8 %. En ser videre en liten nedgang i salg av brennevin mens en samtidig har hatt en økning i salget av svakvin og sterkøl.

2.2.4. Bruk av illegale rusmidler og tall fra lokal kriminalstatistikk

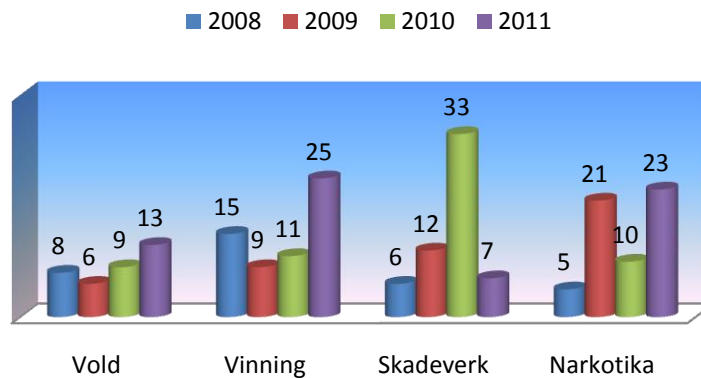
Lensmannskontoret i Sola inngår i SLT modellen, dvs i samordning av det lokale kriminalitetsforebyggende arbeidet i Sola kommune. Det er etablert et tett samarbeid med Sola kommune vedrørende ungdom under 18 år. Sola lensmannskontor har 2 politistillinger som har ansvar for etterforskning og kriminalitetsforebyggende politiarbeid rettet mot ungdom.

Det er likevel umulig å oppgi et tallmessig korrekt bilde av omfanget av narkotiske rusmidler og kriminalitet blant unge i Sola kommune. Vi vet at det er mørketall på dette området dvs. narkotikasaker som ikke blir avdekket, saker som ikke blir anmeldt og saker der en ikke har noen kjent gjerningsperson. Saker om omhandler bruk og salg av narkotiske stoffer er i stor grad avhengig av at politiet bruker ressurser på å avdekke omfanget.

I 2011 registrerte politiet totalt 1317 saker i Sola kommune. Dette tallet omfatter alle typer kriminalitet som er begått i Sola kommune. Det har vært en jevn økning i antall kriminelle handlinger i Sola kommune fra 2008 (1173 saker)

I 2011 er det registrert 107 anmeldte saker på ungdom under 18. Sakene omfatter i hovedsak skadeverk, legemsfornærmelse, tyveri, vold og narkotika. Dette er en økning i antall saker fra 2010 (89 anmeldte saker). Politiet har registrert en økning i antall narkotikasaker på ungdom under 18 år.

Kriminalitetstype

SLT, ungdomsteamet og politiet har etablert egne tiltak for ungdom som har utviklet problemer knyttet til rus og kriminalitet. Ungdomskontrakter, påtaleunntatelse med særlige vilkår er et viktig virkemiddel for å hjelpe unge som sliter med rus og kriminalitet. Mange av kontraktene innebærer ruskontroll (urinprøvetaking). Det blir også inngått en del frivillige ruskontrakter med ungdom under 18 år. Ungdomskontrakter og ruskontrakter viser seg å være et virkemiddel som gir gode resultater og bidrar til at mange ungdommer blir rusfri.

Politiet og SLT, ungdomsteamet vurderer det som bekymringsfullt at mange av ungdommene som er tatt for bruk av narkotiske rusmidler er svært unge, hovedsakelig i 14-16 års alderen. Arbeidet med å motivere for endring, kan derfor være en utfordring. Det er derfor til stor hjelp at politiet bruker ressurser på å få avdekket ungdom som bruker narkotiske stoffer.

I noen miljøer er bruk av anabole steroider et akseptert virkemiddel. Vi vet lite om ungdom og doping, men ser at det kan være en sammenheng mellom doping og andre rusmidler, eller doping og annen kriminalitet. Vi ser også at det stadig utvikles og introduseres nye rusmidler på markedet. Dette representerer en ny utfordring for det rus- og kriminalitetsforebyggende arbeidet.

2.2.6 Tall fra BrukerPlan

BrukerPlan er et kartleggingsverktøy utviklet i samarbeid mellom Helse Fonna, IRIS og KORFOR, Verktøyet er prøvd ut i 13 kommuner i Helse Fonnas område Rogaland.

BrukerPlan er et verktøy for kommuner som ønsker å kartlegge omfanget og karakteren av rusmiddelmisbruk i kommunen.

De som skal kartlegges er de innbyggerne som av en eller flere kommunale instanser vurderes å ha et rusmiddelmisbruk.

Rusmiddelmisbruk blir i denne sammenhengen definert som bruk av rusmidler som er til skade for personens funksjonsnivå og relasjoner til andre.

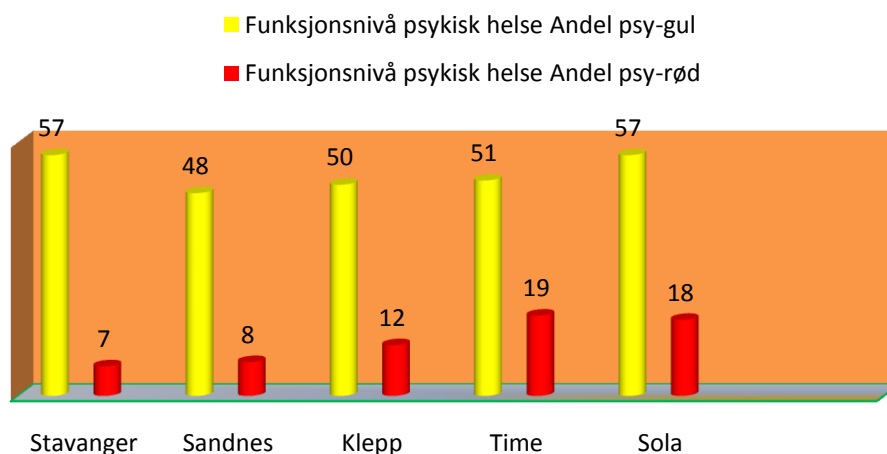
Sola kommune gjennomførte sin første BrukerPlan kartlegging 27.10.2011, og det ble kartlagt 131 brukere.

Fastlegene i kommunen var også med på kartleggingen. Det ble kartlagt 10 brukere. Resultatene fra denne kartleggingen er foreliggende ikke enda.

Resultatene av kartleggingene viser at Sola kommune har et omfattende og mer alvorlig rusproblem enn sammenlignbare kommuner, særlig i forhold til rusmiddelavhengige med kombinasjonen av rus og psykisk helse.

Det arbeides aktivt i kommunen med målgruppen noe som kan være forklaringen på at en større andel av problematikken er synliggjort.

Funksjonsnivå psykisk helse

(Gult: Omfattende, men innen grenser. Rødt: Omfattende, uten grenser.)

Kartleggingen viser også at det i Sola er en større andel enn i sammenlignbare kommuner, som har samvær med egne barn.

Dette gjelder all form for samvær, som samvær med den andre av foreldrene , samvær med barn som er under omsorg av barneverntjenesten osv.

Om en skal se på det høye tallet for samvær med egne barn som positivt eller negativt, avhenger av om en ser det fra brukeren eller barnets perspektiv. Med barnets perspektiv i sikte, er det viktig at barnets situasjon under samværet er godt sikret.

Barneverntjenesten må på bakgrunn av kartleggingen gå igjennom samværsavtalene for å kvalitetsikre ovennevnte forhold

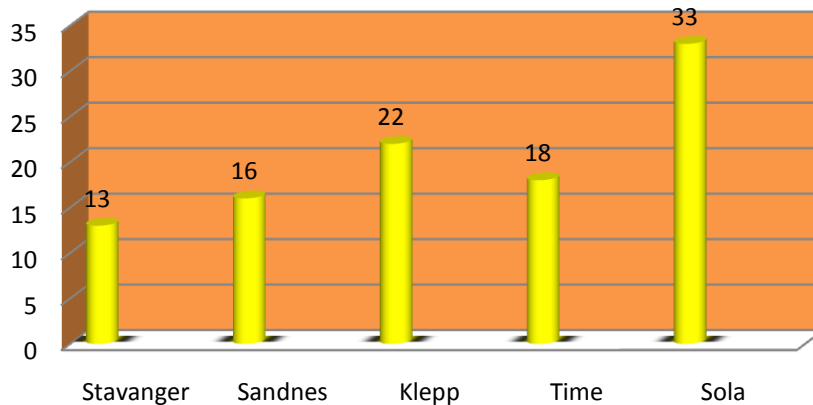
Kartleggingen viser også at det er mange brukere med omfattende psykiske problemer sammen med omfattende rusing (funksjonsnivå psykisk gul og rød) som ikke har tilfredsstillende bolig.

Dette gjør arbeidet med denne brukergruppen svært vanskelig.

Skal en kunne oppnå resultater med tiltak, er det helt avgjørende at gruppen kan tilbys bolig i kombinasjon med arbeid / aktivitet under tett oppfølging.

Å kunne tilby arbeid/aktivitet er faktisk "rusbehandling" i seg selv.

Andelen brukere med samvær egne barn

2.2.7 Rusmidler og svangerskap

Alkohol er det mest skadelige rusmiddelet for fosteret, og kan skade fosteret for resten av livet. Skadene rammer nervesystemet, men også hjerte, nyrer og skjelett kan rammes. Barnet kan få lav fødselsvekt og liten hodeomkrets.

Nyere forskning tyder på at selv meget små mengder alkohol kan skade barnet. Det har i flere år vært anbefalt nulltoleranse for alkohol blant gravide.

Når rusavhengige blir gravide klarer de ofte ikke å slutte med rusmidler dersom de ikke får hjelp.

Helsestasjonen bruker i dag brosjyrer som gir veiledning i forhold til graviditet og bruk av rusmidler som røyk, snus, alkohol og illegale rusmidler. Brosjyrene blir delt ut i forbindelse med kontakt på helsestasjonen. Dette tiltaket har vært vellykket, og ønskes derfor forlenget i handlingsperioden.

For å nå flere gravide og samtidig komme hurtig inn med tiltak, ønsker helsestasjon å starte opp bruken av kartleggingsverktøyet TWEAK. Ved hjelp av dette verktøyet kan en tidlig i svangerskapet kunne kartlegge gravide kvinners alkoholbruk. Ved bruk av et skjema som skal fylles ut, skal en kunne identifisere hvem som trenger mer informasjon og støtte og hvem som eventuelt bør henvise videre fordi alkoholbrukene kan være en risiko for barnet.

2.2.8 Interkommunalt samarbeid

Det er mange gode eksempler på interkommunalt samarbeid. En vil i denne sammenhengen nevne K- 46, et samarbeidsprosjekt mellom Randaberg, Stavanger og Sola kommune. Målgruppen er unge i alderen 17-25 med rusproblemer.

Videre har Sola kommune etablert to ulike prosjekter sammen med Time kommune.

Begge prosjektene har sitt utspring i SLT arbeidet i de to kommunene. Prosjektene er tiltak for å redusere bruken av rusmidler

Viser til tiltak Tidlig Rusoppdragelse side 49 og til tiltaket Fritid med Bistand : "High Five " side 48

2.2.9 Utfordringer i ny planperiode

Av mange utfordringer som det må arbeides videre med i ny planperiode vil en nevne spesielt disse:

- Avklare tomteareal som kan brukes til rusmiddelavhengige med "dårlig boevne," (Prosjekt treningsbolig)
Denne boligsosiale utfordringen vil fulgt opp i forbindelse med utarbeidelsen av ny Boligsosial handlingsplan 2013-2016.
- Lett tilgjengelighet på både alkohol og narkotika(eks. "laging")
- Nye typer rusmidler. (eks. ikke illegale rusmidler, " treningsdop ")
- Styrke samarbeidet med frivillige lag og organisasjoner som arbeider for målgruppene.
- Eldre som pga rusmisbruk har store pleie- og omsorgsbehov

3.0 RUSMIDDELPOLITISKE MÅL OG STRATEGIER

3.1 Nasjonale mål og strategier

Regjeringens opptrappingsplan for rusfeltet omfatter hele rusområdet og inneholder tiltak innen forebygging, behandling, rehabilitering og oppfølging. Opptrappingsplanen for rusfeltet er forlenget med to år, ut 2012.

Det overordnede målet i planen er å redusere de negative konsekvensene som rusmiddelbruk har for enkeltpersoner og samfunnet.

De fem hovedmålene i planen er:

1. Tydelig folkehelseperspektiv.
2. Økt brukerinnflytelse og bedre ivaretagelse av barn og pårørende.
3. Bedre kvalitet og økt kompetanse.
4. Mer tilgjengelige tjenester og økt sosial inkludering.
5. Forpliktende samhandling.

Å forebygge at rusmiddelproblemer oppstår er det beste for individ og samfunn. Dette er ett av fem hovedmål i Opptrappingsplanen for rusfeltet. Gjennom arbeidet med denne planen skal også kvaliteten og kompetansen i rusfeltet heves og mennesker med rusmiddelproblemer oppdages - og få hjelp - så tidlig som mulig. Planen har mål om bedre samhandling både på systemnivå og på individnivå. Sist, men ikke minst, brukerne og pårørende skal gis økt innflytelse, og barn og søsken av rusmiddelavhengige skal ivaretas bedre.

Mål, strategier og tiltak på rusmiddelområdet berører også blant annet helsetjenesten, skole og kultur- og organisasjonsarbeid. Rusmiddelpolitisk handlingsplan omtaler målgrupper og tiltak som er nærmere beskrevet i andre kommunale planer.

Et eksempel på forpliktende samhandling – Ro i takt.

3.1.1 Alkoholloven

Utover Opptrappingsplanen på rusfeltet er Alkoholloven retningsgivende for lokal rusmiddelinnsett. Denne loven har som formål å i størst mulig utstrekning begrense de samfunnsmessige og individuelle skader som alkoholbruk kan innebære. Som et ledd i dette sikter loven på å begrense forbruket av alkoholholdige drikkevarer.

Informasjonsmateriell om alkoholloven

I august 2010 sendte Helsedirektoratet ut informasjonsmateriell til landets salgs- og skjenkesteder. Målet var økt overholdelse av alkoholloven ved å gi informasjon om ansvaret som følger med å ha en salgs- eller en skjenkebevilling.

3.2 Kommunale mål og strategier

Rusmiddelpolitisk handlingsplan 2012-2015 bygger på de nasjonale målene og de i Kommuneplanen vedtatte hovedmål for samfunnsutviklingen i kommunen.

4.0 FOREBYGGENDE OG HELSEFREMMEDE TILTAK

Sola kommune har i kommuneplan 2011-2022 vedtatt følgende visjon:

Visjon:	<i>Ansvar for hverandre</i>
Hovedmål:	<i>Vi skal være en sterk kommune på Nord-Jæren tuftet på historie, bærekraft, nærhet og lokaldemokrati</i>
Strategi	<i>Hele befolkningen skal uavhengig av alder, kjønn, inntekt og ressurser, sikres tilgang på tjenester av god kvalitet gjennom tiltak som fremmer helse, trivsel og gode sosiale og miljømessige forhold. I tråd med nasjonale hovedprioriteringer legges vekt på tiltak rettet mot mennesker med psykiske lidelser, eldre, funksjonshemmede og rusmiddelmisbrukere.</i>

4.1 Rusforebyggende tiltak

Sola kommune har hatt en egen rusforebyggende plan siden 2004. De rusforebyggende tiltakene er rettet inn mot barn/ ungdom i aldersgruppen 12 - 20 år. Mange av de eksisterende tiltak forlenges inn i ny planperiode, og det er foreslått noen nye tiltak. Nesten samtlige tiltak gjennomføres innenfor ordinære driftsbudsjett.

Tiltakene har fem hovedmål.

- 1. Utsette debuten på bruk av rusmidler**
- 2. Redusere bruken av rusmidler**
- 3. Øke oppslutningen om rusfrie miljøtilbud for ungdom i helgene**
- 4. Sørge for jevnlig oppdatering av kunnskap om ungdom og rusvaner**
- 5. Redusere tilgjengeligheten av rusmidler.**

4.2.1 Almenforebyggende tiltak

4.2.1 Alkoholpolitiske retningslinjer 2012-2016

Alkohollovens formål er å begrense de samfunnsmessige og individuelle skadene alkoholbruk kan medføre, bl.a ved å begrense forbruket av alkoholholdige drikkevarer. Dette gjøres ved dels å begrense antall skjenkesteder og utsalg gjennom et bevillingssystem, dels ved bruk av begrensede salgs- og skjenketider, dels ved hjelp av bestemte påbud og forbud og dels ved hjelp av lovbestemte aldersgrenser.

Bevillinger for salg og skjenking av alkohol gis av kommunen. Bevillingene gis for maksimalt 4 år. Kommunestyret gis stor frihet til å avgjøre hva slags bevillingssystem de ønsker i kommunen.

Kommunestyret vil våren 2012 vedta nye alkoholpolitiske retningslinjer fra 01.07.2012 til 30.06.2016.

4.2.2 Folkehelsearbeid

Med den nye folkehelseloven blir ansvaret for folkehelsearbeidet lagt til kommunen, og ikke bare til helsetjenesten i kommunen. Folkehelse skal inn som et perspektiv i alle sektorer som påvirker helsen, med økt fokus på forebygging og tidligere behandling/tidlig intervensjon.

Kommunale rusmiddelpolitiske handlingsplaner er viktige i denne sammenhengen.

Å ha et folkehelseperspektiv på rusfeltet innebærer å ha som utgangspunkt at forebyggingstiltak skal være universelle, de skal med andre ord være befolkningsrettede og/eller rettet mot store befolkningsgrupper. Denne tankegangen er basert på at det er en sammenheng mellom totalkonsum av alkohol og negative konsekvenser av alkoholbruk. Videre er det alltid billigere å forebygge enn å behandle. Regjeringen sier tydelig i planen at målet er å forebygge bedre og mer.

Rusmiddelproblemer oppstår og utvikler seg på mange ulike arenaer og i ulike faser av livet. Forebyggingen må derfor rette seg mot flere arenaer som befolkningen deltar på. Det kan blant annet være barnehage, skole, arbeidsliv og ulike fritidsarenaer i tillegg til trafikk og salgs- og skjenkesteder.

Det er et mål å redusere totalforbruket av alkohol. Regjeringens hovedtiltak er å føre en restriktiv avgifts- og alkoholpolitikk og også øke oppslutningen om denne politikken. En skal satse på å styrke kommunenes kontroll med salgs- og skjenkestedene.

Regjeringen ønsker også å styrke arbeidet mot illegale rusmidler blant annet ved å målrette politi- og tollinnsatsen, samt øke innsatsen mot bruk av sentralstimulerende midler (amfetamin og kokain). Videre ønsker regjeringen å styrke informasjonsarbeidet, spesielt rettet mot ungdom og deres foreldre og i forhold til graviditet og alkohol.

Barn og ungdom har krav på å bli skjermet for negative konsekvenser av eget og andres rusmiddelbruk. I et folkehelseperspektiv vil en hevet debutalder for alkoholbruk og tiltak som hindrer narkotikabruk blant unge føre til en merkbar reduksjon av rusmiddelproblemer, noe som vil komme den enkelte og hele samfunnet til gode. Forebyggende arbeid blant barn og unge er derfor sentralt.

Et eksempel på et slikt forebyggende tiltak overfor barn og unge er foreldreprogrammet Sterk & Klar. Dette programmet er en støtte og hjelp for foreldre i deres daglige bestrebelser på å være kompetente og trygge rollemodeller for sine barn og har som sin primære målsetting å utsette unges alkoholdebut. Prosjektet inviterer foreldre til elever på 8. trinn med på et handlingsprogram som strekker seg over de tre årene barna går på ungdomsskolen. I løpet av disse tre årene legger programmet opp til at foreldre skal gjøre positive handlinger sammen med andre foreldre og sammen med egne barn. To ungdomsskoler benytter programmet allerede med stor effekt (se vedlegg: Delmål 19 side 50), og det arbeides for tiden med et mer forpliktende pilotprosjekt som involverer alle ungdomsskolene over tid.

Det finnes også andre skole- og foreldreveiledningsprogrammer som er godt utprøvd og evaluert. Mer informasjon om disse kan en finne på www.forebygging.no og www.tiltaksbasen.no.

5.0 OPPFØLGING OG REHABILITERINGS TILTAK OVERFOR RUSMIDDELAVHENGIGE (OVER 18 ÅR)

Personer som er avhengige av rusmidler er ikke noen ensartet gruppe. Det er stor variasjon i hvilke problemer avhengigheten bidrar til. Det handler blant annet om økonomi, helse, bolig, aktivitet, kriminalitet og om forholdet til familie og venner. Kommunene har i all hovedsak ansvaret for å yte hjelpetjenester til alle innbyggere som oppfyller kriteriene. Gjennom råd, veiledning og hjelpetiltak først og fremst utenfor institusjon, skal den lokale sosialtjenesten i NAV utarbeide et opplegg tilpasset den enkeltes behov.

For å kunne mestre overgangen fra et liv i rus til et rusfritt liv, er det viktig med:

- tilfredsstillende bolig
- meningsfull hverdag; arbeid/skole/aktivitet
- et rusfritt sosialt nettverk
- fast inntekt/trygd/stønad
- hjelp til å rydde i økonomiske forhold, evt. nedbetalingsordning på gjeld
- hjelp i forhold til fysisk og psykisk helse
- relevante tiltak i forhold til mennesker med fysiske/psykiske funksjonshemminger og store omsorgs- og pleiebehov.

I Sola kommune har en i dag følgende tiltak overfor rusmiddelavhengige over 18 år og deres familier.

5.1 Boliger for vanskeligstilte

Målgruppen er innbyggere som ikke selv eller ved annen offentlig bistand greier å skaffe seg tilfredsstillende bolig, og som oppfyller regelverkets krav om å bli registrert som vanskeligstilte boligsøker.

Sola kommune har pr. 1. februar 2012, 186 kommunale utleieboliger til vanskeligstilte. Standarden på boligene er jevnt over god. Kommunen har behov for flere slike boliger enn det kommunen har i dag. Disse behovene vil bli synliggjort i Boligsosial handlingsplan 2013-2016 som blir lagt fram til politisk behandling høsten 2012. Boligene blir tildelt etter "Regelverk for tildeling av kommunale utleieboliger" vedtatt i Utvalg for levekår i desember 2011, og i henhold til Lov om sosiale tjenester i NAV § 15.

5.2 Treningsbolig

Sola kommune fikk i 2010/11 statlig tilskudd til prosjekt treningsbolig. Prosjektets målgruppe er bostedsløse personer i alderen 18- 30 år med rusmiddelavhengighet, og som trenger botrening/kartlegging før de kan tildeles kommunal utleiebolig eller søke privat bolig.

En ønsker å gi botrening i 1- 6 mnd (i noen tilfeller opp til 1 år). Målet med denne treningen er å lære brukerne å mestre praktiske og sosiale ferdigheter som kreves for å kunne bo alene. I treningsboligen vil en også foreta kartlegging av beboerne for å finne ut hvilken type bolig som ville være best egnet ved utflytting.

Det er ansatt to prosjektmedarbeidere i prosjektet, men det har ikke lyktes å finne egnet/egnede bolig/er til prosjektet.

5.3 F- 15 (Fredtunveien 15)

I F- 15 er det 6 kommunale leiligheter(ca. 55 m2) i et bofellesskap med døgnbemanning. Målgruppen er personer med dobbeldiagnoser, rus og psykiatri.

Beboerne får tilbud om tjenester i tråd med vedtak fra bestillerkontor, f.eks. miljøarbeid, vasking av klær, transport, samtaler, medisinadministrering osv.

5.4 Arbeidstrening / dagstilbud

I F- 15 ble det i desember 2011 startet opp et lavterskeltilbud til alle rusmiddelavhengige i Sola kommune. Her vil en kunne få hjelp til praktiske ting som f.eks å låne telefon/pc, vaske klær, enkelt sårstell. Det vil bli enkel matservering og tilbud om individuelle samtaler. Det er også tenkt at arbeidstrening på sikt skal være et tilbud inkludert i dagtilbudet. Her vil det være muligheter for å ta ulike småjobber og tjene seg litt penger. Det vil bli ansatt en arbeidsleder som har ansvaret for dette. Tiltaket vil starte opp i mars 2012.

5.5 LAR- Utdeling av medisiner

Målgruppen er rusmiddelmisbrukere som har hatt et langvarig opiattdominert misbruk uten at andre behandlings-/rehabiliterings-/omsorgstiltak har forhindret misbruket.

Grunnlaget for å iverksette LAR (legemiddel assistert rehabilitering) er opiatavhengighet etter gitte kriterier.

Formål med LAR er at personer med opiatavhengighet skal få økt livskvalitet og at den enkelte skal få bistand til å endre sin livssituasjon gjennom bedring av vedkommendes mestrings - og funksjonsnivå.

Formålet er også å redusere skadene av opiatavhengighet og faren for overdosedødsfall.

Kommunen er tillagt ansvar for hjelp, oppfølging og veiledning, og har dermed en sentral rolle i rehabiliteringen.

Noen pasienter i LAR har behov for bolig med tilpassede tjenester og kan trenge oppfølging i boligen.

Sosialtjenesten i NAV har koordinatorfunksjon i oppfølging av pasienter i LAR

Antall bruker pr. 1. februar 2012 er 10 personer. 5 av disse får sine medisiner utdelt av psykisk helsearbeid. Resten får utdelt via sine fastleger.

5.6 K-46

K -46 hjelper unge mellom 17 – 25 år med rusproblemer, og er etablert i sentrum i Stavanger. Det gis også råd og veiledning til foreldre og pårørende. K-46 har 7 ansatte med helse- og sosialfaglig høyskoleutdanning, sosionomer, vernepleiere og sykepleiere. Det er åpent i ukedager, dag/kveld.

K-46 er et samarbeidsprosjekt mellom Stavanger, Randaberg og Sola kommune med statlig prosjektstøtte i tillegg til tilskudd fra kommunene.

Tiltaket er organisert i Oppvekst og levekår i Stavanger kommune under virksomheten Ungdom og fritid.

Bakgrunnen for oppstart av tiltaket var erfaringer med at det var vanskelig for unge voksne å komme inn i behandling. Det var et behov for en åpen dør hvor ungdommen kunne ta kontakt når de selv ønsket hjelp.

K- 46 tilbyr samtaler, oppfølging, informasjon om hjelpeapparatet, motivasjon og støtte til videre behandling.

K-46 har også et helsetilbud med øreakupunktur, gratis hepatitt a/b vaksine, sårbehandling, gratis kondomer og graviditetstest.

Tiltaket har også et døgntilbud for unge mellom 18 og 25 år i påvente av behandling eller annen type hjelp. Tilbudet omfatter kost og losji, strukturert døgnrutme og planlagte aktiviteter i samarbeid med bruker. Målgruppen er ungdom som har avklart behandling i spesialisthelsetjenesten og der dato for eventuell avrusning og langtidsbehandling er kjent.

Samarbeidsavtalen om driften av K-46 gikk ut 31.12.2011 og er ikke forlenget. I budsjettmøte i kommunestyret 8 desember 2011 ble det gjort følgende vedtak som verbalpunkt: ”K- 46. Rus og ettervern. Det legges frem en evaluering av prøveprosjektet.”

5.7 Funkishuset

Et samarbeid mellom Sandnes, Sola, Gjesdal, Klepp, Time og Hå kommune om et lavterskeltilbud for rusmiddelavhengige. Tiltaket er etablert i sentrum av Sandnes.

Tilbudet finansieres med tilskuddsmidler fra Sosial- og helsedirektoratet samt tilskudd fra de seks stiftelseskommunene.

Funkishuset arrangerer Rusfaglig forum for ansatte som arbeider med rusproblematikk i kommunene og ansatte kan bistå kommunene med undervisning og veiledning ut fra sin erfaring og kompetanse.

Målsettingen til Funkishuset er å bedre helsetilstanden og livskvaliteten for rusmiddelavhengige ved å redusere de fysiske, psykiske og sosiale skadene som rusmiddelavhengighet kan føre til.

Tjenestene på Funkishuset er gratis, og brukerne trenger ikke avtale for å komme. Funkishuset kan hjelpe å ta kontakt med det øvrige hjelpeapparatet. Det er mulighet for individuell oppfølging de dagene det ikke er åpent hus.

Funkishuset tilbyr ulike helsetjenester som Hepatitt vaksine, sårstell, graviditetstest, prevensjon, gynokologisk undersøkelse, overdoseberedskap og førstehjelpsopplæring. Det tilbys også tannbehandling, sosialfaglig veiledning samt tiltak i forhold til ernæring og hygiene.

5.8 Crux oppfølgingssenter

Senteret ligger i sentrum av Sandnes, og er et tiltak for de som ønsker et liv ut av rusavhengighet og kriminalitet. Crux er en base og et utgangspunkt for fellesskap, praktisk arbeid, aktiviteter og turer. I en hverdag med mange utfordringer ønsker Crux å være et sted som kan bidra til nytt fotfeste, selvtillit og nye relasjoner. Det blir lagt vekt på et rusfritt og trygt miljø. Deltakerne er med på å utforme tilbudet ved senteret.

Crux tilbyr individuell oppfølging som samtaler, deltakelse i ansvarsgruppe, praktisk hjelp m.m.

Crux oppfølgingssenter er for personer som har en rushistorie og som ønsker å bruke Crux som en del av sin rehabilitering. Crux er også et oppfølgingstilbud for personer som soner, har sonet i fengsel eller er under friomsorgens tiltak.

Det foreligger ingen samarbeidsavtale mellom Crux og Sola kommune pr. i dag.

5.9 Gratis tannbehandling for prioriterte grupper via Fylkeskommunens tannhelsetjeneste.

Rusmiddelmissbrukere som oppholder seg i behandlingsinstitusjoner etter lov om spesialisthelsetjenesten kan ha rett på gratis nødvendig behandling på offentlig tannklinikk. NAV- Sola kan gi mer informasjon om dette tjenestetilbudet.

5.10 Trygd til forvaltning/Gjeldsrådgivning?

NAV- Sola har tilbud om *frivillig trygd til forvaltning* for brukere som har vanskeligheter med å disponere trygdeytelsen og som har behov for økonomisk oppfølging.

NAV- Sola kan også gi økonomisk *gjeldsrådgivning* for personer med gjeld som ønsker å søke frivillig gjeldsordning med kreditorene. Dersom frivillig ordning ikke godtas av kreditorene, kan saken sendes videre til namsmannen for vurdering av tvungen gjeldsordning

5.11 KVP - kvalifiseringsprogrammet?

Kvalifiseringsprogrammet er regjeringens viktigste satsingsområde i kampen mot fattigdom. Programmet er på samme måte som økonomisk sosialhjelp et kommunalt ansvar og skal forvaltes av de lokale NAV- kontorene.

Programmet er rettet inn mot personer i yrkesaktiv alder med *vesentlig nedsatt* arbeids- og inntektsevne, og som har ingen eller svært lave ytelser fra folketrygden.

Målsettingen med programmet er å bidra til at flere kommer i arbeid og aktivitet ved hjelp av tettere og mer forpliktende hjelp og oppfølging.

Målgruppen for programmet er blant annet personer som er eller har vært rusavhengige.

5.12 Individuell plan

Rusmiddelmissbrukere med behov for langvarig og sammensatte tjenester, har rett til å få utarbeidet en individuell plan, samt hjelp til å skrive planen. Rusmiddelmissbrukere kan selv bestemme hvem i hjelpeapparatet de ønsker skal hjelpe dem med å skrive en slik plan. Det er

naturlig at ruskonsulentene er sentrale i dette arbeidet, men rusmiddelmissbrukeren står fritt til å velge andre hvis de ønsker det.

6.0 GJENNOMFØRING OG OPPFØLGING AV DEN RUSMIDDELPOLITISKE HANDLINGSPLANEN

Vedlagte tiltaksversikt viser at de fleste tiltak gjennomføres innenfor ordinær drift. Noen få tiltak må vurderes i forbindelse med utarbeidelse av fremtidige økonomiplaner i planperioden.

Det er viktig at den rusmiddelpolitiske handlingsplanen blir fulgt godt opp etter at den er politisk vedtatt. Dette kan sikres ved at det opprettes et rusmiddelutvalg. Utvalget bør minimum ha kvartalsvise møter, og være sammensatt på tvers av tjenesteområder/ virksomheter. Mange av medlemmene i utarbeidelse av denne planen kan være aktuelle utvalgsmedlemmer

Utvalget kan også få ansvar for at tiltakene i planperioden blir evaluert. Dette kan gjøres i en årsmelding.

Sist men ikke minst kan utvalget påse at tiltak i handlingsplanen også blir fulgt opp i andre handlingsplaner som:

- Folkehelseplan 2012
- Boligsosial handlingsplan 2013- 2016
- Alkoholpolitiske retningslinjer for bevillingsperioden 2012-2016
- Handlingsplan mot fattigdom 2012-2015
- Plan for psykisk helsearbeid i Sola 2013-2016
- Handlings og økonomiplaner i planperioden

Vedlegg I.

Prosjektorganisasjon :

Styrings-/ referansegruppe:

Kommunalsjef Vigdis Torjussen
Skolesjef John Askeland
Kons. leder for kultur og fritid Ellinor Klokke
SLT- koordinator Helen Færøy

Prosjektgruppen, faste medlemmer:

Leder kultur og fritid Ellinor Klokke
Leder barneverntjenesten Reidun Ims
Tjenestekoordinator Merete Aase
NAV- Sola rådgiver Britt Remme
SLT- koordinator Helen Færøy
Leder psykisk helse Rita Ims
Psykisk helse teamleder Inger M Joa
NAV- Sola førstekonsulent Anne T Puntervold
NAV- Sola boligkonsulent Gunn H Neset

Prosjektgruppen, konsultative medlemmer:

Ledende helsesøster Ebba Sommerfelt, helsestasjonstjenesten

Prosjektleder:

Spesialrådgiver Egil Larsen, kultur og samfunnsutvikling

Kilder

- Opptappingsplanen for rusfeltet - St.prp. nr. 1 (2007-2008).
- Prop. 1 S Statsbudsjettet (2010-2011) kap. 2,5. Opptappingsplanen for rusfeltet.
- Rusmiddelsituasjonen i Norge. Statusrapport 2006. Helse- og omsorgsdepartementet.
- Veileder for kommunal rusmiddelpolitisk handlingsplan (IS-1362), Helsedirektoratet.
- Vinmonopolets årsmelding 2010.
- Brukarplan. Regionalt Kompetansesenter for Rusforskning (KorFor), Helse Vest.
- Nasjonal rusmiddelstatistikk. Statens Institutt for Rusforskning (SIRUS).
- Rapport nr. 2/2011. Kommunenes arbeid med rusmiddelpolitiske handlingsplaner (SIRUS)
- Rusforebyggende plan 2009- 2012 (Sola kommune)
- Alkoholpolitiske retningslinjer bevillingsperioden 2008-2012 (Sola kommune)
- Lov om omsetning av alkoholholdig drikk mv
- Veileder "Fra bekymring til handling "

HOVEDMÅL 1:

utsette debuten på bruk av rusmidler

Nr	DELMÅL	TILTAK	MÅL-GRUPPE	ANSVARLIG	EVALUERING	KOSTNAD	OPPSTART
1	Tilføre kunnskap og drive holdningsskapende arbeid om rusbruk og skadevirkninger	Tema i undervisningen på flere trinn. Opplegg om rus i samfunnsfag og naturfag, jf kompetansemål i Kunnskapsløftet ¹ .	6. og/eller 7. trinn	Storevarden skole Haga skole Stangeland skole Håland skole Sola skole		Ordinær drift	Videreføres
		Tverrfaglig prosjekt med tema rus.	7. trinn 6.-7. trinn	Stangeland skole Røyneberg skole		Ordinær drift	Videreføres
2	Gjennom forebyggende programmer for skolen, jobbe med sosial læring, bevisstgjøring av egne holdninger og støtte i å ta egne valg	Zippys venner	1.-3. trinn 1. trinn 1.-2. trinn	Storevarden skole Sande skole Dysjaland skole Røyneberg skole Stangeland skole		Ordinær drift	Videreføres
		Steg for Steg	1.-3. trinn	Sande skole Grannes skole		Ordinær drift	Videreføres
		Lions quest / Det er mitt valg	Alle trinn 3.-7. trinn 4.-7. trinn	Håland skole Grannes skole Sola skole Dysjaland skole Sande skole		Ordinær drift	Videreføres
		Mobbeprogram	Alle trinn	Håland skole Sola skole Stangeland skole		Ordinær drift	Videreføres
		Antimobbearbeid – komb. av Olweus og Steg for Steg	Alle trinn	Røyneberg skole		Ordinær drift	Videreføres
		ART	5.-7. trinn 4.-6. trinn 2.-7. trinn	Dysjaland skole Håland skole Grannes skole Røyneberg skole			Videreføres

			3.-7 trinn	Stangeland skole			
		MOT – ung til ung formidling	7. trinn	Dysjaland skole Håland skole			Videreføres
		Tema på klassemøter		Grannes skole		Ordinær drift	Videreføres
3	Bidra til robuste ungdommer og trygge ungdomsmiljø. Bevisstgjøre ungdom til å ta vare på hverandre og ta egne valg.	- Lokalsamfunn med MOT i Dysjaland distrikt. Skolen trekker inn lag og organisasjoner og tilbyr skolering i MOT pakke. - MOT opplegg i alle klassene på ungdomstrinnet. - Ung til ung formidling. Elever på 9. trinn besøker 7. trinnet på Dysjaland og Håland barneskoler.	12-15 år	Dysjaland skole i samarbeid med SLT	Intern evaluering 2x årlig i samarbeid med elevrådsstyrene og fritidsklubbstyrene	Ordinær drift	Videreføres
4	Utsette debutalder gjennom styrking av foreldrekompeta nse	Sterk og klar – foreldreprogram for å utsette debutalder. Foreldremøter med ekstern foreleser, der foreldre får snakke sammen om å være tydelige voksne og gode rollemodeller, grensesetting og ros PUSH	Foresatte til elever på 8. og 9. trinn 8. trinn	Dysjaland skole Tananger ungdomsskole SLT Sola ungdomsskole			
5	Gi foresatte kjennskap til rusmidler og skadevirkninger	Foreldremøter med informasjon om ulike rusmidler og skadevirkninger	Foresatte til elever på 9. trinn	Tananger ungdomsskole, ungdomsteam og politi		Ordinær drift	Videreføres

6	Gjøre elevene kjent med de rusfrie fritidstilbudene i Tananger.	Prosjekt om bl.a. rus og fritid	8. trinn	Tananger ungdomsskole			Videreføres
7	Gi elevene kjennskap til skadevirkningene av alkohol og andre rusmidler. Refleksjoner og egne valg.	Klassemøter med tema ungdom og rus.	8., 9. og 10. trinn	Tananger ungdomsskole			
		Ungdomsteamet besøker klassene	9. trinn	Tananger ungdomsskole, Sola ungdomsskole, ungdomsteamet			
		Skolebesøk: "ikke tøft å være død"	10. trinn	Dysjaland skole Tananger ungdomsskole Sola ungdomsskole			
8	Gi elevene positive opplevelser i et rusfritt miljø	Overnattingstur	Ungdomstrinn	Tananger ungdomsskole Dysjaland skole			
		Juleball	Ungdomstrinn	Elevrådet/FAU/klubben Tananger ungdomsskole Dysjaland skole Sola ungdomsskole			
9	Utvikle god sosial kompetanse	Drive ART (Aggressions Replacement Training) grupper for å styrke den enkelte ungdom i sine valg (moralsk resonering)		SLT Fritid Dysjaland skole Tananger ungdomsskole Sola ungdomsskole			
10	Minst ett åpent rusfritt helgearrangement i hver region hver	Fritidsklubbene har minst 6 større arr. (disco, konserter, ungdomskafe el.l.) og hver klubb har et	13-18 år	Fritid	Intern evaluering 2 ganger i året i samarbeid med elevrådsstyrene og		

	helg; i frivillig eller kommunal regi.	tilbud gj.sn. 1 helg/mnd • Et samordnings møte pr. halvår med representanter fra de frivillige helgetilbudsaktørene. • Klubblederne har jevnlig kontakt med frivillige helgetilbudsaktører i sitt distrikt for informasjonsutveksling og planlegging			fritidsklubbstyrene		
II	Tidlig oppdagelse av atferd som gir grunnlag for bekymring (miljø/enkeltungdom)	a) Kartlegging gjennom SLT arbeid b) Ungdomsteamets samtaler med ungdom og foresatte (lavterskeltilbud) c) Faste møter hver uke i den operative gruppen. (OSG møte) mellom politi, fritid, ungdomsteam, barnevern og SLT c) Faste møter med barneskolene og ungdomsskolene	Barn og unge fra 12-18 år	SLT –koordinator og Ungdomsteamet	Hvert halvår	Ordinær drift	

12	Tilføre kunnskap og endre ungdom sine holdninger for å forebygge rus og kriminalitet	a) Gi informasjon i alle 9. klasser. Informasjon til konfirmasjonsgrupper mv. b) Iverksette gruppetiltak for utsatt ungdom (hytteturer, bowling, juleverksted, kanoturer, fjellklatring mv) c) Lage egen nettside d) Holde kontakt med ungdom gjennom sosiale medier (facebook mv)	Barn og unge fra 12-18 år	SLT, ungdomsteam i samarbeid med politi, skole og fritid	Jevnlig	Ordinær drift	
13	Tilføre kunnskap, gi råd og veiledning til foresatte om alkohol, narkotiske stoffer og anabole steorider	a) Gi informasjon på foreldremøter/ temamøter. b) Danne / bistå foreldre-nettverksgrupper c) Informasjonsbrosjyre d) Hjemmebesøk, samtaler med foresatte	Foresatte generelt og til foresatte som har ungdom i risikozonen	SLT, ungdomsteam og politi	Jevnlig	Ordinær drift	
14	Følge de alkoholpolitiske retningslinjene	a) jfr delmål 2. b) Kommunikasjon med dagligvarehandelen og vinmonopolet for å hindre salg av alkohol til mindreårige, tyveri og langing av alkohol.		SLT og politi	Årlig	Ordinær drift	

15	Integrere ungdom i risikozonen/med rusproblem inn i faste og varige fritids- aktiviteter for å forebygge videre bruk av rusmidler	Rusforebyggende prosjekt: Fritid med bistand (High Five)	Barn/unge fra 12-18 år	SLT, Ungdomsteam i samarbeid med fritid	Hvert halvår	Bevilget kr. 275.000 fra fylkesmannen	Prosjektvarighet 3 år 2011,2012,2013
16	Forebygge rus og kriminelle handlinger	Rusforebyggende prosjekt: Tidlig rusoppdragelse gjennom: a)Samhandling med skolen, fritid og andre for å fange opp utsatte barn og unge b)Bidra til gode kriminalitetsforebyggende tiltak ved etablering av nye boområder (bruk av kriminalitetsforebyggende sjekkliste)	Alle barn og unge i risikozonene	SLT, ungdomsteam i samarbeid med Time kommune (SLT) SLT- koordinator	Hvert halvårlig Jevnlig	Bevilget kr. 275.000 fra Fylkesmannen	Prosjektvarighet 3 år 2011,2012, 2013
17	Kartlegging av ungdoms rusvaner, debutalder mv	Spørreundersøkelse	Ungdomsskole elevene i kommunen	SLT i samarbeid med ungdomsskolene og fritid		100.000	2013
18	Bevisstgjøre ungdom i forhold til tobakk, alkohol og andre rusmidler	Individuell og grupperelatert helse og rus opplysning. Veiledning i forhold til egenomsorg – ” sette grenser for seg selv”	13-16 år 13-18 år 10-18 år	Helsesøster Fritid SLT Ungdomsteam		Ordinær drift	

19	Sterk & Klar	Støtte og hjelp for foreldre i deres daglige bestrebelser på å være kompetente og trygge rollemodeller for sine barn	Elever fra 8. -10. klassetrinn på ungdomskolen	Alle ungdomskolene	Ekstern evaluering	Ordinær drift	Årlig
20	AV og TIL kommune	Bli AV og TIL kommune fra 2013 og arbeide for godt alkoholvett i hverdagen	Den voksne befolkningen i kommunen	Ikke avklart		Vurderes ifb med HØP for 2013	

HOVEDMÅL 2

redusere bruken av rusmidler

Nr.	DELMÅL	TILTAK	MÅL-GRUPPE	ANSVARLIG	EVALUERING	KOSTNAD	OPP-START
1	Tidlig oppdagelse av atferd som gir grunnlag for bekymring (miljø/enkeltungdom)	Ukentlige møter i den operative gruppen (OSG) mellom politi, fritid, ungdomsteam, barnevern og SLT	Barn og unge 12-18 år	SLT og ungdomsteamet		Ordinær drift	
		Oppfølgingssamtaler ved rusbruk i tilknytning til arrangement i virksomhet fritid sin regi.	Barn og unge 12-18 år	Fritid		Ordinær drift	
2	Tilføre kunnskap, gi råd og veiledning til foresatte om alkohol og narkotiske stoffer	Alltid ringe de foresatte ved ungdoms rusbruk under arrangement i virksomhet fritid sin regi	12-18 år	Fritid SLT Ungdomsteam		Ordinær drift	

		Samtaler i hjemmet eller ungdomsteamets lokaler	12-18 år	SLT Ungdomsteam		Ordinær drift	
3	Gi alternative straffe reaksjoner for narkotikabruk/salg av narkotika/andre kriminelle handlinger for å "snu unge lovbytere"	a) Inngå ungdomskontrakter (påtale med vilkår) mellom ungdom, foresatte, politi og kommune. Restorative justice. Etablering av lokal "samfunnstjeneste" b) Inngå ruskontrakter (avtale om urinprøve mv) c) Oppfølging av enkeltungdom og nettverk	Ungdom fra 15- 18 år	Ungdomsteam, SLT, politi (i samarbeid med helsesøster, barnevern m.fl)	Evaluerings av hver inngått kontrakt	Ordinær drift	
4	Det arbeides med opprettelse av et Ungteam i NAV For målgruppen arbeidsledig ungdom 17-25 år Åpen Dør-prosjektet	Fokus på gruppen i fht arbeid og aktivitet/motivasjon/medvirkning vil virke forebyggende ift rusmiddelmisbruk Egne kurs/motivasjon i fht ungdom Brukermedvirkning	Ungdom mellom 17 og 25 år	Ungteam Ressursgruppe Samarbeidsfora NAV/SLT/OT/Barneverntjenesten	Kontinuerlig 3 ganger pr år Faste møtedatoer	Ordinær drift	

5	Endre den enkelte ungdoms rusmisbruk	Etablere hasjavvenningskurs	Ungdom fra 14- 18 år	Ungdomsteam og politi	Jevnlig	Ordinær drift	
6	Begrense rus og kriminelle handlinger hos enkeltungdom	a)Målrettet oppfølgingsarbeid med ungdom som bruker rusmidler b) Individuelt tilpassede ferietiltak for ungdom i risikosonen	Barn og unge i risiko	SLT-koordinator	Jevnlig	Kr.100 000	Ev. nytt årlig tiltak
7	Drive helseopplysning for ungdom i skolehelsetjenesten og i helsestasjonen for ungdom	Individuell veiledning	Ungdom 13-20 år	Helsesøster / lege		Ordinær drift	
8	Kreve et aktivt anti-dopingarbeid i idrettslagene	Fra 2013 vil det være en betingelse å være Rent idrettslag og være sertifisert hos Antidoping Norge, for å få treningstid i kommunens anlegg samt å få tildelt støtte(politisk vedtatt 2012)	Idrettsråd og det enkelte idrettslag	Kultur og fritid i samarbeid med idrettsråd	I gang/år – årlig møte mellom idrettsråd og kommune i hht vedtatt samarbeidsavtale	Ordinær drift	Implementeringsarbeid i 2012 Krav fra 2013
9.	Etablere nytt lavterskeltilbud for unge rusmisbrukere	Oppsøkende psykolog rettet mot unge rusbrukere med psykiske vansker	Ungdom 12-18 år	Ungdomsteamet	Kontinuerlig/ individuell evaluering	Tiltaket forutsetter eksterne midler fra fylkesmannen	2012
10	Ung Jobb	Lavterskel tilbud til ungdom med rus og psykiske vansker, der en gir tett oppfølging inn i arbeidslivet	Ungdom 15-19 år	Ungdomsteamet	Kontinuerlig/ individuell evaluering	Tiltaket forutsetter eksterne midler fra fylkesmannen	2012

HOVEDMÅL 3

begrense skadevirkninger av foreldres rusbruk

Nr.	DELMÅL	TILTAK	MÅL-GRUPPE	ANSVARLIG	EVALUERING	KOSTNAD	OPP START
1	Bevisstgjøre foreldre i forhold til tobakk, alkohol og andre rusmidler og være gode rollemodeller for sine barn	Ta opp tema i forbindelse med ammeveiledning og på hjemmebesøk/barselkontakt. Ta opp tema, dele ut ny brosjyre på 8 mnd, og ved 5 års kontroll. Individuelle samtaler med foreldre på indikasjon og ved behov	Foreldre	Helsesøster	Årlig	Ordinær drift	
2	Rusfritt svangerskap; Bevisstgjøre gravide i forhold til røyk/snus, alkohol og rusmidler i svangerskapet	Ta opp tema tidlig i svangerskapet. Dele ut brosjyrer og gi veiledning i forhold til om temaene	Gravide	Helsestasjonen	Årlig	Ordinær drift	
3	Redusere / bli rusfri i svangerskapet og etter fødsel	Tverrfaglig samarbeid i enkeltsaker i forhold til gravide rusmisbrukere	Gravide med et rusproblem	NAV, BV, fastlege Jordmor, helsesøster	Ved behov i enkeltsaker	Ordinær drift	

HOVEDMÅL 4

Øke oppslutningen om rusfrie miljøtilbud for ungdom i helgene

Nr.	DELMÅL	TILTAK	MÅL-GRUPPE	ANSVARLIG	EVALUERING	KOSTNAD	OPP STAT
I	Bredden av ungdom opplever de rusfrie helgetilbudene som spennende	• Bedre egnede ungdomslokaler i Tananger (ungdomssenter) • Opprettholde Ungdoms medvirkning i programutviklingen for å skape et innholdsrikt og variert program i alle de kommunale tilbudene. • Øke initieringen av lokale ungdommer som kulturaktører i helgetilbudene • Høy kvalitet i teknisk avvikling opprettholdes • Månedlige oppfølgingsmøter og kursing av ungdom i medvirkningsarbeid opprettholdes	13-18 år	Fritid	Se pkt.5		

2	Uvikle m de rusfrie helgetilbudene i kommunal og frivillig regi	• Utvikling av nettinformasjon og elektronisk informasjon gis høy prioritet • Informasjon legges på skolenes nettsider	13-18 år	Fritid	Se pkt 5	250.000	Nytt tiltak :1/2 informasjonsstilling
3	Øke tilgjengeligheten til helgetilbudene for ungdom	Buss til helgetilbudene i kommunal regi opprettholdes	13-18 år	Fritid	Se pkt 5		
4	Opprettholde gode ordninger for frivillige helgetilbudsaktører	- Tilskuddsordningen (inntil kr 8.000,- pr. arr) opprettholdes - Rådgivning til/hjelp til / koordinering av kommunale og frivillige arrangører opprettholdes - Kommunens ulike hjelpemuligheter kommuniseres aktivt	Frivillige helgetilbudsaktører (lag, foreldregrupper, kommersielle aktører)	Fritid	Se pkt 5		
5	God evaluering av tilbudene	Opprettholde jevnlig evaluering i fritidsklubbstyrene og i elevrådsstyrene Opprettholde 1 større årlig evaluering i fritidsklubbstyrene og i elevrådsstyrene (kvalitativ metode)		Fritid	Se pkt 5		

HOVEDMÅL 5

Redusere tilgjengeligheten av rusmidler

Nr.	DELMÅL	TILTAK	MÅL-GRUPPE	NSVARLIG	EVALUERING	KOSTNAD	OPPSTART
I	Følge de alkoholpolitiske retningslinjene (2012-2016)	Møte med alle som har salgs- og skjenkebevilling	Alle med salgs og skjenkebevilling	Ordfører	Hvert 2 år	Ordinær drift	

Fra Kunnskapsløftet:

*1

- Kompetansemål i naturfag etter 7. trinn: Mål for opplæringen er at eleven skal kunne samle informasjon om og diskutere helseskader som kan oppstå ved bruk av ulike rusmidler.
- Kompetansemål i samfunnsfag etter 7. trinn: Mål for opplæringen er at eleven skal kunne drøfte spørsmål omkring bruk og misbruk av tobakk og ulike rusmiddel.

*2

- Kompetansemål i naturfag etter 10. trinn: Mål for opplæringen er at eleven skal kunne gjøre greie for hvordan bruk av rusmidler kan føre til helseskader og drøfte hvordan den enkelte og samfunnet kan forebygge helseskadene.
- Kompetansemål i samfunnsfag etter 10. trinn: Mål for opplæringen er at eleven skal kunne analysere utviklingen av rusmiddelbruk og røyking i Norge og reflektere over holdninger til rusmiddel.

Forkortelser:

SLT	= Samordning av Lokale kriminalitetsforebyggende Tiltak
OT	= oppfølgingstjenesten
MOT	= MOT har livet til ungdom i sentrum
MOT	bevisstgjør ungdom til å ta egne valg og vise mot -
MOT	til å leve, MOT til å bry seg og MOT til å si nei
TWEAK	=Tolerance, Worry, Eye-opener, Amnesia, K/Cut down

